

sorgondokkal küszködnek, hiszen a zene címének, jellegének kell megfelelően beleilleszkednie a családi ünneplés meghittségébe.

Szolnokon 1969-ben a házasságkötéseknek 81 százaléka, a névadóknak 31 és a temetéseknek 13 százaléka már a családi, társadalmi ünnepek keretében folyt le. A tanácsok komoly összegeket áldoznak a családi, társadalmi ünnepek, alkalmak szépítésére.

Beszámolónk célja az, hogy a kamarazenészek, a kisegyüttesek figyelmét ráirányítsuk erre az új területre, mely szívesen várja az ötletadókat, a kísérletezőket — és nem is haszontalanul.

Volly István

KÖNYVEKRŐL — KOTTÁKRŐL

Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai (Budapest, 1970)

A Régi Magyar Dallamok Tára II. köteteként most napvilágot látott impozáns könyv felöleli a kiadványokban még eléggé szűken álló XVII. század teljes hiteles dallamanyagát. A könyvben közölt 360 dallam egyszeri átolvasás nyomán zömében idegen hangvételűnek tűnik. Bár kétségtelen, hogy a dallamok egy kis részének van bizonyos népi kapcsolata, ez nem közvetlen, hanem a szomszéd népekkel közös befolyás jeleit viseli. (Ezek összehasonlító vizsgálata külön tanulmányt igényel.)

A bevezetés maga is utal népi kapcsolatokra s nem mulasztja el olyan területek, mint lakodalom, halotti búcsúztatás, újesztendő, karácsony, más jeles napok és diákszínjátékok emlegetését, ahol még a főnemesség is gyakorolhatta a nép triviális zeneművészetét. A Balázs- és Gergelyjárást különben is a XVII. sz. óta emlegetik.

A vallásos éneklés kezdete Szenczi Molnár Albert teljes zsoltárfordításával (1607) vette kezdetét. A században megszokott lehetett a többszólamú éneklésmód is. A katolikus gyűjtemények — miután a protestáns népének hasznát felismerték — gyakran fordultak a testvéregyház dallamanyagához. A protestáns ének nagy előnye volt az anyanyelvű szöveg.

A század nyomdatermékei fejlettek voltak. A dallamok fő forrása Kisdi 200

dallamos, híres Cantus Catholici-je (1651); mellette a 85 énekes Soltári Énekek és a 69 énekes Halottas Énekek érdemel említést (melyek azonban csak részben voltak ellátva dallammal). A Lyra Coelestis 1695-ben 109 dallammal zárja a sort. Legnagyobb a száma az ünnepekre szolgáló Dicséreteknek. Az énekek strófáiról, ritmusairól külön táblázatok adnak tájékoztatást. A dallamok fele izoritmikus. Jambikus, trocheikus és vegyes strófák képezik az anyagot, köztük akad gagliarda, courante, sarabande, siciliano.

A formavilág érdekessége a háromsoros, A A B jelzésű Bar-forma és igen gyakori a variált, vagy transzponált sorismétlés, szekvencia. Elég tetemes mennyisége van az ún. új stílus visszatérő, ill. boltíves formáinak és nagyon gyakran felbukkan az — általam Európa-szerte észlelt — A B⁵ A B, A B⁵ C B forma, mely lehet terasz és boltíves. Nem ritka a hangszeres zenével és a későbbi kuruczenével való kapcsolat. Legtöbb azonban a korabeli cseh egyházi zenével mutató érintkezés. Ezen felül jelentős a szlovák, lengyel és német befolyás is (utóbbi különösen a Zahn-féle gyűjteményből derül ki.) Végül is: az anyagnak több mint fele idegen szellemű. Papp Géza nem mulasztja el az idegen hatások társadalmi háttérének tüzetes megvilágítását, kiemelve a német városalkosság kulturális fölényét.

A bennünket nemzeti szempontból ma érdeklő dallamok számát kb. 80-ra be-

csülöm. Ezek között legjelentősebb a régi és új stílusú kvintváltó (ill. terasz és íves) dallamanyag (17—17 db.). Van azonkívül más népi formákat (A A B B, A A B C, A B C C) viselő, terciváltó, siratómodell, plagális ambitusú, lépcsős, kuruc jellegű, népies és idegen táncdalokra emlékeztető típus. Itt hívom fel a figyelmet arra, hogy a vitéz Kádár István 1658-as halálán kesergő „Szörnyű nagy romlásra” kezd. históriás ének nemcsak mai históriás változatokban maradt fenn, hanem a Nagy Bihal Albertné ballada dallamában is (ahogyan azt Bartók közölte).

Papp Géza kitűnő monográfiája forrásmunka marad a jövőben mindazoknak, akik a magyar zene fejlődéstörténetével és népzenei kialakulásával foglalkoznak.

C. Nagy Béla

Methoden der Klassifikation von Volksliedweisen (Bratislava, 1969)

A kötet előszavában O. Elschek hangsúlyozza, hogy immár 100 éve foglalkoztatja a zenetudományt a népzene közlés-módjának valamennyi nemzetközi rendszere. A finn Krohn és Launis voltak az úttörők, akiket Bartók és Kodály követett. Az „Intern. Folk Music Council” egyik központi törekvésévé tette a népdalrendszerezés kérdését. A modern időkben W. Wiora ért el kiemelkedő eredményeket a német népdalok rendszerezése területén. A budapesti XVII. népzenei konferencia egyenesen ezt a kérdést helyezte munkája középpontjába. Itt feltűnést keltett Vetterl, Járdányi és Szeszewszi előadása. A szlovák akadémia 1965 őszén már konkrét feladatokat is megállapított. Ennek folytatásaként 1966-ban Bécsben, majd 1967-benVarsóban újabb üléseket tartottak s ezeken különösen a cseh kutatók tűntek ki eredményeikkel. Cseh és szlovák népdalok tízezeit sikerült feltérképezni és katalogizálni. A jelen kötet e munkához segítséget nyújtó fontosabb tanulmányokat közli.

Az általános tanulmányok sorából kiemelkedik J. Markl írása. Szerinte elsősorban népdal, népzene és népi tánc között kell különbséget tenni. Idézi O. Hostinskyt, aki a dallami variánsokat hangzati súlypontok szerint rendezte; hasonló módszert követett V. Helfert is.

A csehek ún. „melographikus” katalogizálással kísérleteztek, de kitűnt, hogy nem minden azonos mozgás jelent egyúttal rokonságot is. Néha 2/4, 6/8 és 3/4 tempójú darabok viszont közeli rokonságot mutattak (ebbe néha a hibás, régi lejegyzések is belejátszottak). Ezzel a módszerrel azonban mindenesetre sikerült az egyes cseh területek mozgásvilágát alapfordulatokra szeparálni. B. Bronson „lukasztó-kártya” módszere már tekintettel volt a formára, kadenciákra, módusra, aminek következtében egyre közelebb kerültek egymáshoz a rokondallamok. Bronson munkája megkönnyítette az utat a gépi katalogizálás felé.

W. Suppan a német rendszerezési módszereket ismerteti. A szóvegi tipizálás perze itt is előtte járt a zeneinek, de már 1935 táján 25 000 népdalt sikerült a maga helyére tenni. A regisztrálás a dallamhangoknak számokkal való helyettesítésével történt. A 40-es években W. Wiora új módszerrel: a zenei vonások összevetésével kezdett új munkájába. Ennek alapján megkísérelte a teljes európai dallamanyag tipizálását. Az 50-es években a kielői akadémián teljes „típuskatalógus” állt a kutatók rendelkezésére. Módszere lényege, hogy dallami súlypontokat állapít meg (Incipit-főhangok), ezek köré gyűlnek a változatok száza; ma 70 000 dallamkártya áll rendelkezésére. Azonban bár a módszer kitűnően bevált a német népzeneben, a szerző szerint azon más dialektusok sajátosságai szerint módosítani lehet. Maga Wiora is kifejti álláspontját a kötetben s emlékeztet arra, hogy már a múlt században felfedezték az Európa-szerte jelentkező, ún. „vándordallamokat”, különösen a korálokot és a gyermekdalt. Szerinte a dallamokat összes vonásaival vallatásra kell fogni, nem lehet ui. tudni, melyik vonása vonzza maga mellé a variánsokat. Ennek bemutatására egy ismert német ballada lengyel és román variánsát közli, melyeknek egyetlen hangja sem közös és semmiféle más zenei vonás nem fűzi egymáshoz őket, mint a *ritmus* (41. old.). Szerinte a magyar „újstílus” jelentős része egy Európa-szerte elterjedt dallamvázra épül, melynek modelljét így jelölhetjük: a a^x b a; ez egy típuskört jelent. Az egyes típusok fejlődésmentét feltétlenül ismernünk kell ahhoz, hogy összehasonlítás merjünk tenni. A rendszerezést megnehezíti, hogy egyes népek a népdalsorokat összecserélik, kibővítik, eltorzítják.

A szláv kutatók egy része *ritmusmetrumi* alap gondolatból indul ki. A lengyel rendszerezés a szótagszámra helyez súlyt,